

युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय, गण्डकी प्रदेश

अन्तर्राष्ट्रीय युवा दिवस (२०२१) को अवसरमा सञ्चालित विचार लेखन प्रतियोगिता-२०७८/४/२८

“समृद्ध प्रदेशका लागि युवा स्वरोजगार : सम्भावना र चुनौति”

विकासको लहर ल्याउनको लागि युवा नै काफी छ ।

युवाले चाहे के हुन्न यहाँ शान्ति नै जाति छ ॥

छर्दछौं शान्ति विश्वका युवा एकजुट भएर ।

राष्ट्रको विकास नगरी हुन्न सब दुःख सहेर ॥

संस्कृत भाषाबाट आयातित ‘समृद्ध’ शब्दको अर्थ धनधान्य आदिले सम्पन्न, पुरीसरी आएको तथा पूर्णरूपले विकसित भएको, उन्नत भन्ने हुन्छ । देश सङ्घीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक शासन व्यवस्थामा गइसके पछि सङ्घीय व्यवस्थामा देशको सर्वाङ्गीण विकास गर्न सहज हुने भन्ने मान्यताका साथ सिद्धगो नेपाल राज्यलाई ७ प्रदेश र ७५३ वटा स्थानीय तहमा विभाजन गरियो । तीन तह (संघ, प्रदेश र स्थानीय तह) को शासन व्यवस्था अन्तर्गत देशको मध्यभागमा रहेका ११ वटा जिल्लाहरु (मनाड, मुस्ताड, म्यारदी, बागलुड, पर्वत, कास्की, स्याड्जा, तनहूँ, लम्जुड, गोरखा र नवलपुर) लाई समेटेर प्रदेश नं. ४ को स्थापना गरियो र नामझक्न गर्ने अधिकार प्रदेशलाई नै दिने निर्णय भयो । फलस्वरूप प्रदेश नं. ४ ले आफ्नो प्रदेशको नाम गण्डकी प्रदेश राख्ने सर्वसम्मत निर्णय गच्यो । कुनै पनि परिवार, टोल, समुदाय, समाज, राज्य तथा राष्ट्रको विकासमा युवाहरुको भूमिका महत्त्वपूर्ण हुने गर्दछ । समाजको विकासको लागि युवा शक्ति महत्त्वपूर्ण हुन्छ । आफ्नै संलग्नताबाट सिर्जना गरिने रोजगारीलाई स्वरोजगार भनिन्छ । स्वरोजगारले व्यक्तिलाई सिपयुक्त गराउनुका अलावा देशको तीव्र विकासमा सहयोग पुऱ्याउँदछ । व्यक्ति समृद्ध बन्दछ, अफै ठाउँमा रोजगारीको सिर्जना हुन्छ । जसले गर्दा जोस र जाँगर भएका उर्जाशील युवाहरु आफ्नो परिवार, छरिछिमेक र प्यारो जन्मभूमि छोडेर विदेशिनु पढैन । देश समृद्धिको बाटोमा अगाडि बढ्दछ । देशमा विकासको लहर छाउँदछ । देश सकारात्मक दिशामा अगाडि बढ्दछ । युवावर्ग अरुको भर पर्नुभन्दा पनि आफ्नो क्षमताको विकास गर्दै उद्यमशीलता तर्फ अग्रसर हुन्छन् ।

**बुढेस कालमा बाउआमा खेतमा
जान्छन् छोरा विदेशको गेटमा ॥
न साथमा छन् नाति र नातिना
खान पुग्ने केही छैन आँटीमा ॥
ती बुढा बुढीलाई कति होला पीर
बुढेस काल लाग्दा पनि छैन मनमा थिर ॥**

गण्डकी प्रदेश विकासको सम्भावनै सम्भावनाले युक्त प्रदेश हो । यस प्रदेशमा जलविद्युत, वनजड्गल, जडिबुटी, कृषि, पशुपालन, फलफूल, पर्यटन, होटल व्यवसाय लगायतका थुपै सम्भावनाहरु रहेका छन् तर विडम्बना यस प्रदेशले रोजगारीको सिर्जना गर्ने गरी योजनाहरु निर्माण गर्न सकिरहेको छैन । यसै कारणले गर्दा यहाँका थुपै

युवा जोस र जाँगर भएका व्यक्तिहरु विदेशीन बाध्य छन् । यस प्रदेशले आफ्नो क्षेत्रको बौद्धिक पलायनलाई रोक्न सकिरहेको छैन । पढेलेखेका बौद्धिक व्यक्तित्वहरुले यहाँ कुनै सम्भावना नदेखे पछि विदेशतिर पलायन हुने क्रम बढ़दो छ । पहाडी क्षेत्रका ग्रामीण भेगका युवाहरु आफ्नो प्यारो जन्मभूमि तथा आफ्नो गाउँ ठाउँमा केही गर्ने सोचमा भन्दा पनि आफ्नो गाउँ ठाउँलाई छोडेर सहरतिर वा तराइतिर छिर्ने होडवाजीमा छन् । विदेशबाट आफन्तले पठाएको पैसामा रमाउने, विलासी जीवन विताउने सोचमा थुप्रै युवाहरु तल्लीन छन् तर विदेशबाट पठाएको पैसा आफ्नो ठाउँमा लगानी गर्ने सोच कसैको देखिँदैन । यस प्रदेश अन्तरगतका बागलुड, म्यागदी जस्ता जिल्लाहरुले थुप्रै रेमिट्यान्स भित्र्याउँछन् तर त्यस्तो रेमिट्यान्सको खासै अर्थ हुँदैन जबसम्म आफ्नो देशमै उत्पादन छैन भने । हामीले प्रयोग गर्ने सामान्य भन्दा सामान्य वस्तुहरु पनि आयातित छन् । जसले गर्दा यहाँको थुप्रै अर्थतन्त्र विदेशिने गरेको छ । जबसम्म आफ्नै माटोमा उत्पादन गर्न सकिँदैन तबसम्म देशले विकासको बाटो पहिल्याउन सक्दैन । गण्डकी प्रदेश थुप्रै सम्भावनाहरु बोकेको प्रदेश भन्दैगर्दा समेत यहाँका युवाहरु किन विदेशिनु परेको छ त भन्ने कुराको खोजी गर्दै जाँदा रोजीरोटी कै समस्या प्रमुख देखिन्छ । राज्यको स्पष्ट नीति तथा रणनीति एवम् गतिलो कार्यनीति नभएसम्म यस्तो समस्यालाई रोक्न नसकिने कुरा घाम जत्तिकै छर्लझग छ ।

**जडिबुटी प्रशस्त छन् प्रदेशका धन ।
पर्यटकलाई लोभ्याउने हिमाल र वन ॥
डाँफे, मुनाल, भारल, घोरल रनवन घुम्ने ।
देख्न पाउँदा यिनीहरुलाई मनै रमाउने ॥**

यस प्रदेश अन्तरगतका मनाड, मुस्ताड र कास्की जिल्लाहरु पर्यटकीय दृष्टिले धेरै नै महत्त्वपूर्ण भए पनि पर्यटकीय स्थानहरुको पहिचान हुन नसक्नु, प्रचार प्रसारको अभाव, खाने बस्ने होटल तथा रेस्टरेन्टको राम्रो व्यवस्थापन हुन नसक्नु, पथ प्रदर्शक तथा भरियाहरुको अभाव, नीतिगत कमी कमजोरी जस्ता कारणहरुले गर्दा यस प्रदेशमा आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटकहरु भित्रिने गरेका भए पनि दुरगामी योजनाको अभावले गर्दा सम्भाव्यता अनुसारको उपलब्धि हासिल गर्न सकिरहेको छैन । वनजडगलमा ठूला ठूला रुखहरु सदुपयोगको अभावमा कुहिएर गएका छन् । जडगली जनावरहरुको चोरी सिकारी भझरहेको छ । थुप्रै जडिबुटी युक्त वनस्पतिहरु या त अवैधरुपमा उत्खनन् भएका छन् या त सङ्कलनको अभावमा कुहिएर गएका छन् । त्यस्ता जडिबुटीहरुको सङ्कलन गरी औषधी निर्माण गर्न सके यस प्रदेशले विकासको क्षेत्रमा छिटै नै कोल्टे फेर्न सक्ने थियो । जलस्रोत र वनजडगलको क्षेत्रमा पनि निकै सम्भावनाहरु रहेका छन् । हिमाल तथा पहाडबाट निरन्तर रुपमा तराइतिर बगेका थुप्रै नदीनालाहरुबाट सजिलैसँग कम लगानीमा जलविद्युत उत्पादन गर्न सकिन्छ । वनजडगलमा भएका काठ, दाउरा, जडिबुटीहरुलाई सहि रुपमा उपयोगमा ल्याउन सकेको खण्डमा युवाहरुलाई रोजगारी सिर्जना गरी यसबाट पनि प्रदेशको आम्दानी बढाउन सकिने थियो । प्रशस्त खेतीयोग्य जमिनहरु संरक्षणको अभावमा बाँझो पल्टिएका छन् । त्यस्तो बाँझो जग्गामा कुन अन्नबाली तथा फलफूल उत्पादन गर्न सकिन्छ भन्ने खोजी गरी लगानी गर्न सकिरहेको अवस्था छैन । एकातिर बाँदर आतडक बढिरहेको छ भने आकोतिर गाउँघरमा बस्ने बृद्ध आमा बुबाहरुले पुरानै पद्धतिको कृषि प्रणालीलाई निरन्तरता दिन चाहनुहुन्छ ।

पुरानै निर्बाहमुखी कृषि प्रणालीबाट खेती गर्दा दुःख बढी तथा उत्पादन कम हुने हुन्छ । आधुनिक कृषि औजारहरूको प्रयोग गरी कृषि उत्पादनमा बृद्धि ल्याउने सोच न त प्रदेश सरकारको छ, न त कृषकहरूको नै ।

गण्डकी प्रदेशलाई प्रशस्त सम्भावनै सम्भावना भएको प्रदेशका रूपमा पनि पहिचान गर्न सकिन्छ । यस प्रदेश अन्तरगतका जिल्लाहरु मनाड र मुस्ताङमा स्याउ, गोरखा, पर्वत र बागलुङमा सुन्तला, नवलपुर र तनहुँमा केरा, जस्ता फलफूलहरूको राम्रो उत्पादन लिन सकिने हुँदा यी जिल्लाहरूलाई सम्बन्धित फलफूलको पकेट क्षेत्रका रूपमा विकास गर्नु वान्द्धनीय हुन्छ । पशुपालनका दृष्टिले पनि यो प्रदेश निकै उन्नत देखिन्छ । हिमाली क्षेत्रमा भेडा, च्याङ्गा र चौंरी, पहाडमा गाई, भैंसी, भेडा, बाखाहरूको व्यवसायिक पालन गर्न सकिन्छ । अन्य उद्योगधन्दाहरु सञ्चालन गरी आय आर्जनका गतिविधिहरूबाट उत्पादनमा मनगय बृद्धि ल्याउन सकिन्छ । पर्याप्रवर्धनका दृष्टिकोणले पनि यो प्रदेश निकै अगाडि छ । होटल व्यवसाय, होमस्टे, पर्यटकको लागि पथप्रदर्शक तथा भरिया जस्ता रोजगारीका सम्भावनाहरु पनि नभएका होइनन् । यस प्रदेशका नदीनालाहरु मध्ये शालिग्राम र सुन पाइने भएकोले कालीगण्डकीको विशेष रूपले धार्मिक तथा साँस्कृतिक महत्त्व रहेको छ । यस नदीमा च्याफ्टिङ सञ्चालन गरेर पनि रोजगारीको सिर्जना गर्न सकिन्छ । जातीय विविधता, भौगोलिक विविधता, धार्मिक तथा साँस्कृतिक विविधताका अलावा पोखरा जस्तो सुन्दर, शान्त पर्यटकीय नगरी अन्य कुनै पनि प्रदेशमा प्राप्त गर्न सकिन्दैन ।

विश्वकै सर्वोच्च स्थानमा रहेको मनाड जिल्लाको तिलिचो ताल, पोड्करताल, पोखराको मुटुमै रहेको फेवा ताल, रूपा ताल, बेगनास ताल, बागलुङ जिल्लाको रुद्रताल, एवम् विभिन्न ठाउँमा रहेका छाँगा तथा भरनाहरुले यस क्षेत्रको समग्र सौन्दर्यतालाई थप आकर्षक तुल्याएको छ । भोलुङ्गे पुलको जिल्ला भनेर चिनिने बागलुङमा एसिया क्षेत्रकै अग्ला र लामा पुलहरु बनेर यसको उचाइ अझै थपिँदै गएको छ । पर्वतको बज्जीजम्प, कास्की सराङ्कोटको प्याराग्लाइडिङ जस्ता सहासिक खेलहरु खेल्ने उद्देश्यले गर्दा पनि आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटकहरु बढ्न थालेका छन् । देशको एक मात्र सिकार आरक्ष पनि यसै प्रदेशको विशेषता हो । प्रशस्त वनजड्गल, भीर तथा पाखोपखेरो भएका कारणले यो प्रदेश चराचुरुङ्गी र जड्गली जनावरहरूको किंडास्थल नै बनेको छ ।

**युवा नै लागे विदेशतिर के बन्ना यो देश ।
बाल र बृद्ध बसेर खाँदा के होला यो देश ॥
नजुटे युवा बढ्दैन राष्ट्र समद्दी पथमा ।
युवा हो सबथोक विकासको निम्नि एकजुट भएमा ॥**

गण्डकी प्रदेश अन्तरगत शिक्षा, स्वास्थ्य, यातायात, सञ्चार, विद्युत तथा खानेपानीको क्षेत्रमा पनि त्यति राम्रो विकास हुन सकिरहेको छैन । यसै कारणले गर्दा पनि यहाँका धेरै युवाहरु विदेशतिर पलायन हुने क्रम बढ्दै गइरहेको छ । आफ्नो प्रदेशमा भएका गरिखाने श्रमजीवि युवाहरु यसरी विदेशतिर प्लायन हँदै जाने क्रमलाई यस प्रदेशले रोक्न सकेन भने साधन र स्रोत भएर मात्र के गर्ने यस प्रदेशको समुचित विकास हुन सक्दैन । यति धेरै मात्रामा श्रोत र साधनहरूको उपलब्धता हुँदा हुँदै पनि अपेक्षित रूपमा विकास हुन नसक्दा चिन्नेलाई श्रीखण्ड नचिन्नेलाई खुर्पाको बिँड भन्ने उखान चरितार्थ हुन पुगेको छ । सुशासनको अभाव, सत्ताको खिचातानी, भ्रष्टाचार, अनियमितता जस्ता कुराहरुले गर्दा विकासका लागि थुप्रै पुर्वाधारहरु भएर पनि हाम्रो प्रदेशको

अधिकतम विकास हुन सकिरहेको छैन । दक्ष जनशक्तिको अभाव, बौद्धिक पलायन, साना उद्योग धन्दाहरुलाई प्रदेश सरकारले प्रोत्साहन दिन नसक्नु, बजारको अभाव, दुवानीको समस्या, केही कृषिजन्य उत्पादनमा सरकारले अनुदान दिए पनि त्यसको राम्रोसँग अनुगमन हुन नसक्दा सरकारको लगानी बालुवामा पानी हाले सरह भएको छ ।

हाम्रो शिक्षा प्रणाली पनि अझैसम्म परम्परागत नै छ । हाम्रा पाठ्यक्रमले विद्यार्थीहरुलाई सिप सिकाउनुको सट्टा सिद्धान्त घोकाउने खालका हुनाले पनि देशको समुचित विकासमा बाधा उत्पन्न भइरहेको छ । देश सङ्घीय शासन व्यवस्थामा गड्सके पछि आबको शिक्षा भनेको आफ्नो प्रदेशको स्तर र आवश्यकता अनुसारको हुन आवश्यक छ । आफ्नो प्रदेशको आवश्यकता र त्यहाँको सम्भावनालाई हेरेर आफ्नो प्रदेशको विकास र सम्वृद्धिको लागि प्रदेश आफैले पाठ्यक्रम निर्माण गर्दा बढी सान्दर्भिक र औचित्यपूर्ण हुने देखिन्छ । शिक्षा, स्वास्थ्य जस्ता कुराहरु विकासका लागि सबैभन्दा महत्त्वपूर्ण पूर्वाधारहरु हुन् । त्यसैले स्वस्थ शैक्षिक जनशक्ति निर्माणमा यस प्रदेशको ध्यान जान नितान्त आवश्यक देखिन्छ । विश्वका विकसित देशका शिक्षा प्रणालीहरुलाईहेरेर भन्दा आफ्नो आवश्यकतालाई बुझेर शिक्षा प्रणालीको विकास गर्नु समुचित हुन सक्छ ।

**भाषा, धर्म, संस्कृति र आफ्नै रहन सहन ।
बाहुन, क्षेत्री, गुरुड, मगर मिली बस्ने चलन ॥
हिमालको काख मुनी साना साना गाउँ ।
जति बस्यो उति बसौं बसौं लाग्ने ठाउँ ॥**

यस प्रदेशमा विकसित हुँदै गएका शहरी तथा ग्रामीण आवासीय क्षेत्रहरुलाई व्यवस्थित गरी उत्पादनशील क्षेत्रलाई पहिचान गर्न सक्नु पर्दछ । सामान्य लगानीबाटै राम्रो मुनाफा आर्जन गर्न सकिने गरी व्यवसायिक कृषि (जस्तै : कफी, हलेदो, अदुवा, लसुन, आलैची, फलफूल, आदि), पशुपालन, ऊन उत्पादन, गलैचा उद्योग, काष्ठकला, चोयाबाट तयार पारिने हातबुना सामग्रीहरुमा यस क्षेत्रका युवाहरुलाई प्रोसाहन गरी रोजगारीको सिर्जना गर्न सकिने देखिन्छ । हाम्रो प्रदेशमा यस्ता थुप्रै सम्भावनाहरु हुँदाहुँदै पनि यसका लागि त्यतिकै चुनौतिहरु पनि रहेका छन् । भौगोलिक विकटता, पहाडी भूभाग, बाढी, पहिरो, प्राकृतिक विपत्ति, भूक्षय, व्यक्ति तथा संस्थाले गरेको लगानीमा संघ तथा प्रदेश सरकारले कुनै किसिमको उत्तरदायित्व वहन गर्न नचाहनु, यातायात, सञ्चार, बजार व्यवस्थापनको अभाव जस्ता थुप्रै चुनौतिहरु पनि सँगसँगै आउने गरेका छन् । सङ्घ सरकार र प्रदेश सरकारका विचको क्षेत्र र अधिकारहरुको सुनिश्चितता हुन नसक्दा पनि केही नीतिगत समस्याहरु कायमै रहेका छन् । यस्ता समस्या र चुनौतिहरुलाई क्रमशः कम गर्दै अगाडि बढन सकेको खण्डमा समृद्ध गण्डकी प्रदेशको निर्माण गर्न कुनै समस्या उत्पन्न हुने छैन ।

धन्यबाद

नाम : प्रकाश पौडेल
ठेगाना : जैमिनी नगरपालिका-४, बागलुङ
फोन नं. : ९८४७६६६८९६